

IV. SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

JUBILEUSZ 50-LECIA UNIwersYTETU IM. A. MICKIEWICZA W POZNANIU

Wielokrotnie w ciągu XIX w. czynili Wielkopolanie próby utworzenia polskiego uniwersytetu w Poznaniu. Sprzeciw zaborcy kładł jednak tamę tym aspiracjom. Dopiero zwycięskie Powstanie Wielkopolskie pozwoliło na zrealizowanie ich wiosną 1919 r. Już w grudniu 1918 r. zawiązała się w Poznaniu komisja organizacyjna, na czele której stanął znakomity lekarz dr Heliodor Świącicki. Wyteżona praca tej komisji umożliwiła Komisariatowi Naczelnej Rady Ludowej powołanie, dekretem z 7 maja 1919 r., Uniwersytetu Poznańskiego.

W 1969 r. postanowiono zorganizować uroczysty jubileusz 50-lecia Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Protektorat nad obchodami objął Przewodniczący Rady Państwa, Marszałek Polski Marian Spychalski. Główne uroczystości jubileuszowe odbyły się w dniach od 6 do 11 maja 1969 r.

W środę dnia 6 maja przybywały do Poznania w godzinach popołudniowych delegacje uczonych z kraju i zagranicy. Z zagranicy przybyły delegacje uniwersytetów z: Charkowa, Doniecka, Halle, Liège, Louvain, Moskwy, Paryża, Sofii, Strasburga, Tbilisi, Wiednia i Wilna. Po powitalnej lampce wina u rektora UAM goście byli w auli uniwersyteckiej na koncercie inauguracyjnym w wykonaniu sławnego Chóru Chłopięcego i Męskiego Filharmonii Poznańskiej pod dyrekcją Stefana Stulgrosza.

W czwartek 7 maja wyruszył sprzed Uniwersytetu na Stary Rynek barwny pochód. Szły senaty i pracownicy naukowcy wszystkich wyższych poznańskich uczelni, delegacje uczelni zagranicznych i krajowych na czele z rektorami dwóch największych i najstarszych polskich uniwersytetów: Jagiellońskiego — prof, dr Mieczysławem Klimaszewskim i Warszawskiego — prof, dr Zygmuntem Rybickim, oraz młodzież akademicka. Na Starym Rynku, na stopniach renesansowego Ratusza powitał przybyłych w imieniu władz miejskich przewodniczący Prezydium Rady Narodowej m. Poznania Jerzy Kusiak. W serdecznych słowach podkreślił rolę Uniwersytetu w rozwoju miasta oraz wyraził wdzięczność i sympatię mieszkańców Poznania dla ich Uczelni. Następnie prof, dr Gerard Labuda, przewodniczący Komisji Senackiej do spraw Jubileuszu przedstawił dzieje i dorobek Uniwersytetu. O planach rozwoju poznańskiego środowiska akademickiego do roku 1980 mówił rektor Politechniki Poznańskiej, przewodniczący kolegium rektorów wyższych uczelni Poznania prof, dr Zbigniew Jasicki.

O godz. 11 w auli uniwersyteckiej odbyła się uroczysta akademia. W prezydium akademii zasiadł Senat Uniwersytetu im. A. Mickiewicza oraz zaproszeni goście: Przewodniczący Rady Państwa, członek Biura Politycznego KC PZPR, Marszałek Polski Marian Spychalski z małżonką, członek KC i I sekretarz KW PZPR w Poznaniu dr Kazimierz Barcikowski, kierownik Wydziału Kultury KC PZPR Wincenty Krasko, Minister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego prof, dr Henryk Jabłoński, I sekretarze KW PZPR w Zielonej Górze Mieczysław Hebda, w Szczecinie Antoni Walaszek, w Koszalinie Stanisław Kujda, przewodniczący Prezydium RN m. Poznania Jerzy Kusiak, przewodniczący Prezydium WRN w Poznaniu Franciszek Szczerbal, w Zielonej Górze Jan Lembas, w Szczecinie Marian Lempicki i w Ko-

szalinie Wacław Geiger, konsul ZSRR w Poznaniu Wiktor Odinkow, rektorzy poznańskich wyższych uczelni, byli rektorzy UAM oraz trzej sędziwi uczeni: prof, dr Józef Kostrzewski, dr h.c. UAM, światowej sławy archeolog, jedyny żyjący wówczas członek komisji organizacyjnej Uniwersytetu, prof, dr Roman Pollak, historyk literatury, rektor Tajnego Uniwersytetu Ziem Zachodnich w latach okupacji i prof, dr Mikołaj Rudnicki, znakomity językoznawca, zasłużony w dziele nazewnictwa miejscowości ziem zachodnich i północnych po drugiej wojnie światowej.

Po otwarciu uroczystości przez rektora prof, dra Czesława Łuczaka, zabrał głos Przewodniczący Rady Państwa Marian Spychalski. Podkreślił on szczególnie mocno zasługi Uniwersytetu w dziele organizacji szkolnictwa wyższego na ziemiach zachodnich oraz dowodzenia prawnych, ekonomicznych i historycznych praw Polski do tych ziem, co było możliwe dzięki wysokiemu poziomowi badań niemcoznawczych prowadzonych w Poznaniu od założenia Uniwersytetu. Następnie M. Spychalski przekazał dar dla Uczelni — popiersie Adama Mickiewicza dłuta Xawerego Dunikowskiego. Za dar ten podziękował serdecznie rektor, wręczając Przewodniczącemu Rady Państwa pamiątkowy medal 50-lecia UAM. Następnie rektor omówił wszechstronnie dorobek Uniwersytetu w ciągu 50 lat jego istnienia. W imieniu władz partyjnych i państwowych Wielkopolski oraz województw: zielonogórskiego, szczecińskiego i koszalińskiego szczerze wyraził uznanie i życzenia pomyślnego rozwoju przekazał I sekretarz KW PZPR w Poznaniu dr Kazimierz Barcikowski.

Następnie Przewodniczący Rady Państwa dokonał dekoracji odznaczeniami państwowymi kilkudziesięciu zasłużonych pracowników poznańskich wyższych uczelni. M. in. Krzyże Oficerskie Orderu Odrodzenia Polski otrzymali: prawnik prof, dr Jan Wąsicki i socjolog prof, dr Władysław Markiewicz, natomiast Krzyże Kawalerskie: prawnik prof, dr Zygmunt Konrad Nowakowski i pedagog prof, dr Stanisław Kowalski. Złotymi Krzyżami Zasługi odznaczono m. in. dwóch prawników: prof, dr Zbigniewa Radwańskiego i doc. dr Henryka Olszewskiego.

Po akcie dekoracji przewodniczący Prezydów: RN m. Poznania — Jerzy Kusiak i WRN w Poznaniu — Franciszek Szczerbal wręczyli rektorowi sztandar Uniwersytetu, ufundowany przez społeczeństwo Wielkopolski. Tradycyjne „Gaudeamus” w wykonaniu chóru akademickiego zakończyło podniosłą uroczystość.

Po akademii odbyło się spotkanie gości przybyłych na Jubileusz z władzami Uczelni. Po południu natomiast w salach Pałacu Kultury otwarto wystawę obrazującą dorobek naukowy i dydaktyczny Uniwersytetu, a następnie przewodniczący Prezydów RN m. Poznania i WRN podejmowali obiadem władze Uczelni i gości jubileuszowych. W godzinach wieczornych w małej auli przewodniczący prezydów obu poznańskich wojewódzkich rad narodowych oraz WRN w Zielonej Górze, Szczecinie i Koszalinie wręczyli odznaki honorowe dla Uniwersytetu i kilkudziesięciu jego pracowników. W imieniu Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich, wiceprzewodniczący Rady Naczelnej Jan Izydorczyk przekazał Uniwersytetowi dyplom honorowego członka TRZZ za działalność na ziemiach zachodnich i północnych. Szereg osób odznaczono również medalami „Za Zasługi dla Obronności Kraju” oraz odznakami ZMS, ZMW i ZSP. Galowy koncert w operze poznańskiej w wykonaniu zespołu „Wielkopolska” i artystów scen poznańskich zakończył środowe uroczystości.

W czwartek 8 maja w godzinach rannych rektor Akademii Medycznej w Poznaniu prof, dr Witold Michałkiewicz odsłonił w Collegium Minus Uniwersytetu tablicę pamiątkową poświęconą pamięci twórcy i pierwszego rektora Uniwersytetu Poznańskiego, prof, dr Heliodora Święcickiego. Następnie w auli uniwersyteckiej odbyła się promocja sześciu nowych doktorów honoris causa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Najwyższą godność uniwersytecką otrzymali na wniosek Wy-

działu Matematyki, Fizyki i Chemii — prof, dr Jerzy Suszko, chemik, emerytowany profesor i były rektor UAM, prof, dr Włodzimierz I. Chotkiewicz, fizyk, rektor Uniwersytetu w Charkowie; na wniosek Wydziału Filologicznego — prof, dr Roman Pollak, historyk literatury staropolskiej, emerytowany profesor UAM, w czasie okupacji rektor Tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich w Warszawie, dr Hermann Buddensieg z Heidelbergu, badacz literatury polskiej, wydawca „Adam Mickiewicz Blätter” i autor znakomitego tłumaczenia na język niemiecki *Pana Tadeusza*; na wniosek Wydziału Filozoficzno-Historycznego — prof, dr Heinz Tillman, historyk dziejów najnowszych, prorektor Uniwersytetu w Halle; na wniosek Wydziału Prawa — prof, dr Maurycy Bouvier-Ajam, prawnik i ekonomista, dyrektor Institut de Droit Appliqué w Paryżu, członek Francuskiej Partii Komunistycznej, przewodniczący Stowarzyszenia Obrony Granic na Odrze i Nysie i Towarzystwa France-Pologne.

W godzinach popołudniowych rektor prof, dr Czesław Łuczak przyjmował adresy gratulacyjne od delegacji uczelni krajowych i zagranicznych oraz poznańskich zakładów pracy. Ciąg wizyt rozpoczął rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof, dr Mieczysław Klimaszewski.

W piątek 9 maja odbył się uroczysty apel młodzieży akademickiej, która następnie składała wieńce pod Pomnikiem Bohaterów na Cytadeli, Pomnikiem Powstańców Wielkopolskich, tablicą pamiątkową ku czci pierwszego poległego powstańca Franciszka Ratajczaka i na grobie rektora H. Świącickiego. Równocześnie odbywały się na poszczególnych wydziałach spotkania z gośćmi zagranicznymi. Pracownicy naukowcy Wydziału Prawa spotkali się przy kawie w sali posiedzeń Rady Wydziału z prof, dr W. W. Staszisem, prorektorem Instytutu Prawniczego w Charkowie, prof, dr E. Poppe, prorektorem Uniwersytetu w Halle i prof, dr G. Zelevem, prorektorem Uniwersytetu w Sofii. Po spotkaniu prof. E. Poppe i prof. G. Zelev byli gośćmi Katedry Prawa Państwowego a prof. W. W. Staszis był goszczony przez pracowników Katedr Prawa Karnego, Postępowania Karnego i Kryminalistyki.

Po południu nastąpiło otwarcie dwudniowej sesji naukowej pt. „Model i perspektywy rozwoju socjalistycznych szkół wyższych w Polsce”, w której wziął udział wiceminister oświaty i szkolnictwa wyższego Wit Drapich. Wygłoszono następujące referaty: prof, dr Władysław Markiewicz — „Uniwersytet w państwie socjalistycznym”, doc. dr Janusz Ziółkowski — „Miejsce uniwersytetu w systemie szkolnictwa wyższego i życia naukowego kraju”, doc. dr Krzysztof Golankiewicz — „Struktura uniwersytetu a potrzeby praktyki”, prof, dr Maciej Wiewiórowski — „Baza materialna i wyposażenie techniczne nowoczesnego, uniwersytetu”, mgr Zbigniew Jaśkiewicz i mgr Eugeniusz Mielcarek — „Miejsce studentów w modelu socjalistycznego uniwersytetu”, mgr Michał Chmara i dr Stanisław Sołtyński — „Uniwersytet a jego absolwenci”. Ożywioną i twórczą dyskusję podsumował, zamykając obrady, organizator sesji prof, dr Adam Łopatka.

W piątek wieczorem rektor UAM podejmował robotników z poznańskich fabryk, m. in. z „Pometu”, gdzie odlewano tablicę pamiątkową ku czci rektora H. Świącickiego.

W sobotę i niedzielę 10 i 11 maja Poznań znalazł się we władzy studenckiej braci. III Poznańskie Igrzyzakowskie były końcowym akcentem jubileuszowych uroczystości.

PRZEWÓD HABILITACYJNY DRA EUGENIUSZA OCHENDOWSKIEGO

W dniu 21 X 1969 r. odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Prawa i Administracji UAM w Poznaniu, poświęcone zakończeniu przewodu habilitacyjnego dra Eugeniusza Ochendowskiego. Dr E. Ochendowski urodził się 3 XI 1925 r. w Osieczku pow. Wąbrzeźno. Studia prawnicze ukończył w 1951 r. na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego. W latach 1951-1961 pracował w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu. Od 1 XII 1960 r. jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym (początkowo do 31 VIII 1961 r. w wymiarze półetatu) w Katedrze Prawa Administracyjnego, a obecnie Instytucie Administracji i Zarządzania UAM. W latach 1962-1964 odbył pozaetatową aplikację sądową i zdał egzamin sędziowski. Stopień doktora nauk prawnych uzyskał 22 V 1964 r. na podstawie rozprawy pt. *Administracyjno-prawna regulacja korzystania z lokali mieszkalnych w systemie gospodarki planowej PRL*, która została wyróżniona w konkursie na najlepsze prace doktorskie, zorganizowanym przez Redakcję miesięcznika Państwo i Prawo.

Zainteresowania naukowo-badawcze E. Ochendowskiego koncentrują się na trzech zagadnieniach: problematyce prawnej gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, postępowania administracyjnego i zakładu administracyjnego. Dorobek naukowy obejmuje opublikowane rozprawy: doktorską i habilitacyjną, dwa skrypty oraz 16 artykułów naukowych, recenzji i glos.

Przewód habilitacyjny dra E. Ochendowskiego został wszczęty uchwałą Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 15 IV 1969 r. na podstawie rozprawy pt. *Zakład administracyjny jako podmiot administracji państwowej* — wydanej przez Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 1968 ss. 357. Recenzentami rozprawy byli: prof. dr Tadeusz Bigo (UWr) prof. dr Jerzy Starościk (UW) i doc. dr hab. Zbigniew Leoński (UAM). Komisja powołana przez Radę Wydziału Prawa w składzie: prof. dr Z. Radwański, prof. dr W. Jaśkiewicz, doc. dr Z. Leoński pozytywnie oceniła dotychczasowy przebieg przewodu habilitacyjnego i na tej podstawie zostało zarządzone kolokwium habilitacyjne. W toku kolokwium prof. dr T. Bigo poprosił dra E. Ochendowskiego o wyjaśnienie kwestii podmiotowości w prawie administracyjnym. Habilitant przedstawił szeroko zagadnienie podmiotowości jednostek administrujących w doktrynie i praktyce państwa kapitalistycznego, ze szczególnym uwzględnieniem doktryny polskiej okresu dwudziestolecia międzywojennego. Następnie zwrócił uwagę na odmienną treść podmiotowości w prawie państwa socjalistycznego, wynikającą z uspołecznienia podstawowych środków produkcji i odmiennego ukształtowania się funkcji państwa socjalistycznego. Habilitant podkreślił, że organy administracji państwowej w tym systemie reprezentujące przede wszystkim władztwo państwowe, schodzą praktycznie na plan dalszy — ustępując miejsca jednostkom organizacyjnym podejmującym działania w formach niewładczych. Z tych względów pojęcie podmiotowości administracyjno-prawnej powinno obejmować wszelkie jednostki organizacyjne realizujące zadania administracji, gdyż próby tworzenia tej koncepcji wyłącznie w oparciu o cechy ogólne władztwa państwowego tracą swoją rację bytu.

Z kolei E. Ochendowski omówił elementy konstrukcyjne pojęcia podmiotowości, podkreślając, że jednostka organizacyjna stanowiąca podmiot administracyjnoprawny musi posiadać zdolność występowania w obrocie administracyjnoprawnym w charakterze odrębnego podmiotu bez względu na to czy jest osobą prawa cywilnego czy też nie. Po przedstawieniu poglądów doktryny radzieckiej (Studienkina, Piętrowa, Wenediktowa) habilitant przeszedł do wyjaśnienia swoich przesłanek, na których oparł określenie zakładu administracyjnego. Organ administracji państwowej powołany jest przede wszystkim do podejmowania czynności prawnych, a czynności faktyczne służą mu do przygotowania aktów normatywnych bądź do zapewnienia ich realizacji. Zakład natomiast wydaje akty administracyjne tylko w celu organi-

zowania swoich działań, tj. np. nauczania, leczenia itp. Prawna pozycja podmiotów prawa administracyjnego jest zróżnicowana zakresem ich kompetencji i form działania. W swej odpowiedzi habilitant poruszył także problem podziału zakładów na samoistne tj. takie które posiadają osobowość prawną i zakłady niesamoistne, które nie posiadają osobowości prawnej zwracając przy tym uwagę na konsekwencje tego stanu w obrocie cywilno-prawnym. Prof. dr J. Starościak zapytał habilitanta o jego stanowisko wobec poglądów Sądu Najwyższego i ministerstw na temat stosunku między umową cywilno-prawną a aktami administracyjnymi. E. Ochendowski po naświetleniu roli aktów administracyjnych jako zdarzeń cywilno-prawnych przytoczył różne poglądy jakie w tym przedmiocie zajmował Sąd Najwyższy i ministerstwa. Ze względu na pewność obrotu cywilno-prawnego podzielił ostatni pogląd Sądu Najwyższego, że uchylenie aktu administracyjnego nie powoduje samo przez się nieważności umowy. Również na pytanie prof, dr J. Starościaka habilitant omówił społeczny sens doktryny odmawiającej regulaminowi zakładowemu charakteru prawotwórczego, podając, że w ten sposób uznawano prawo zakładów do wydawania regulaminów zakładowych bez upoważnień ustawowych, co pozbawiało użytkowników zakładów ochrony prawnej.

Doc. dr Z. Leoński poprosił habilitanta o przedstawienie swego poglądu na problem stosowania kodeksu postępowania administracyjnego w zakładach. Odpowiadając dr E. Ochendowski stwierdził, że zagadnienie stosowania kpa przez zakłady jest bardzo złożone i trudne. Do grupy aktów zakładowych posiadających cechy decyzji administracyjnych zaliczyć należy akty o nawiązaniu, przekształceniu lub rozwiązaniu stosunku zakładowego, i akty zakładowe wywierające skutki prawne w sferze prawa powszechnie obowiązującego. Kpa winien być stosowany przez organy zakładu, gdy chodzi np. o przyjęcie danej osoby w poczet użytkowników oraz gdy chodzi o wydawanie aktów wywierających skutki prawne w sferze prawa powszechnego. Inny jest natomiast zakres stosowania działu IV k.p.a.

W dalszej części kolokwium habilitant odpowiadał na pytania prof, dr W. Jaśkiewicza, prof, dr A. Łopatki, prof, dr E. Wengerka, prof, dr J. Górskiego. W odpowiedziach habilitant wyjaśniał swoje poglądy dotyczące zagadnień wpływu charakteru prawnego zakładu na pozycję jego pracowników, wyjaśnił swoją definicję zakładu administracyjnego w ujęciu formalnym i materialnym. Habilitant omówił także przykłady przekształcania się niektórych zakładów w przedsiębiorstwa. Po skończeniu kolokwium odbyła się dyskusja, w której prof, dr T. Bigo podkreślił głęboką refleksję teoretyczną habilitanta i społeczne aspekty rozprawy, a prof, dr J. Starościak metodę pracy wychodzącej od spraw szczegółowych ku ogólnym, niezmiernie ważną dla administracji. Praca dr E. Ochendowskiego została również oceniona bardzo wysoko przez pozostałych dyskutantów — doc. dr Z. Janowicza i doc. dr Z. Leońskiego.

Rada Wydziału Prawa i Administracji podjęła w tajnym głosowaniu jednomyślnie uchwałę o pozytywnej ocenie kolokwium habilitacyjnego oraz o nadaniu drowi Eugeniuszowi Ochendowskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego z zakresu prawa administracyjnego.

Juliusz Bloch

PRZEWÓD HABILITACYJNY DRA ZBIGNIEWA MIKI

W dniu 21 X 1969 r. odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu poświęcone zakończeniu przewodu habilitacyjnego dra Zbigniewa Miki.

Dr Z. Mika urodził się w dniu 4 X 1907 r. w Tarnobrzegu. W latach 1925 - 1929 odbywał studia wyższe na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, uzyskując dyplom magistra praw. Stopień naukowy doktora nauk prawnych uzyskał w dniu 19 listopada 1963 r. na Wydziale Prawa UAM w Poznaniu, na podstawie rozprawy pt. *Dochodzenie wobec kolei roszczeń na drodze postępowania reklamacyjnego*. Dr Zb. Mika zatrudniony jest na stanowisku kierownika samodzielnej pracowni do spraw prawa przewozowego i taryf w Ośrodku Badawczym Ekonomiki Transportu w Warszawie. Jego dorobek naukowy koncentruje się wokół zagadnień prawa przewozowego, roszczeń związanych z przewozami oraz taryf. Z zakresu wspomnianych dziedzin dr Z. Mika opublikował szereg książek, artykułów, prac o charakterze podręcznikowym i skryptów oraz opracowań popularyzatorskich.

Pismem z dnia 14 IV 1969 r. dr Z. Mika zwrócił się do Dziekana Wydziału Prawa UAM w Poznaniu z prośbą o wszczęcie przewodu habilitacyjnego. W załączeniu do swego wniosku kandydat przedłożył rozprawę habilitacyjną pt. *Terminy wykonania umów przewozu przesyłek*. Uchwałą z dnia 20 V 1969 r. Rada Wydziału Prawa UAM w Poznaniu powołała komisję, której powierzono rozważenie sprawy wszczęcia przewodu habilitacyjnego dra Z. Miki. Komisję wybrano w składzie: przewodniczący — prof, dr J. Górski, członkowie — prof, dr W. Ludwiczak i doc. dr J. Fabian. Na wniosek wspomnianej komisji Rada Wydziału Prawa UAM w Poznaniu podjęła w dniu 26 VI 1969 r. uchwałę w sprawie wszczęcia przewodu habilitacyjnego dra Zb. Miki. Mocą teje uchwały dorobek naukowy kandydata, a w szczególności jego rozprawę habilitacyjną recenzowali: prof, dr W. Górski, prof, dr J. Górski i doc. dr J. Fabian. Po zapoznaniu się z opiniami recenzentów powołana w niniejszej sprawie komisja zwróciła się do Rady Wydziału Prawa UAM w Poznaniu z wnioskiem w sprawie nadania przewodowi habilitacyjnemu dra Z. Miki dalszego biegu oraz o dopuszczenie kandydata do kolokwium habilitacyjnego.

Kolokwium habilitacyjne dra Z. Miki przeprowadzono na posiedzeniu Rady Wydziału Prawa i Administracji UAM w Poznaniu w dniu 21 X 1969 r. Posiedzeniu przewodniczył Dziekan Wydziału prof, dr Z. Radwański. Prof. dr W. Górski zapytał kandydata, jak — w świetle tendencji do ujednoczenia zasad transportu — oceniać należy stan prawny w zakresie regulacji przewozu przesyłek. Dr Zb. Mika stwierdził, iż obecny stan prawny w tym zakresie nie jest korzystny. Poza odpowiednimi przepisami kodeksu cywilnego, w zakresie każdego z rodzajów transportu obowiązują szczególne, odrębne przepisy prawne. To zróżnicowanie w dziedzinie prawa przewozowego zdeterminowane jest przede wszystkim właściwościami poszczególnych postaci transportu. Zjawisku temu towarzyszy okoliczność, iż przepisy prawne preferują niektóre rodzaje transportu, często bez odpowiedniego uzasadnienia ekonomicznego. Potrzeba ujednoczenia przepisów prawa przewozowego ujawnia się także w sposób wyraźny w przypadkach, gdy przewiezenie określonej przesyłki wymaga zastosowania kilku rodzajów transportu.

Odpowiadając na następne pytanie prof, dra W. Górskiego kandydat omówił możliwości, jakie istnieją w zakresie ujednoczenia terminów dostawy przesyłek. Dr Z. Mika wyjaśnił, iż w tej chwili w poszczególnych branżach transportu terminy te są różne. Odrębnie uregulowane są także zasady odpowiedzialności cywilnej z tytułu niedotrzymania terminu. Formułowano koncepcję ustalenia terminów bezwzględnie obowiązujących. Długość tych terminów winna być jednak nadal — ze względu na charakter poszczególnych środków przewozu — zróżnicowana. Jednolite zasady odpowiedzialności cywilnej za niedotrzymanie terminu mogłoby być oparte na zasadzie ryzyka oraz na systemie tzw. alternatywnych kar umownych. Właśnie w ten sposób kwestia ta uregulowana jest w przewozie kolejowym. Zaletą wspomnianego systemu jest to, iż spełnia on zarówno funkcję kompensacyjną, jak i prewencyjną.

Prof. dr J. Górski zapytał kandydata o różnice, które istnieją w zakresie sposobu uregulowania przewozu przesyłek w przypadku obrotu między Polską a krajami socjalistycznymi oraz w przypadku obrotu między Polską a krajami kapitalistycznymi. Dr Zb. Mika stwierdził, iż różnice takie występują. Są one następstwem faktu, iż w obrocie wewnętrznym między krajami socjalistycznymi obowiązuje konwencja podpisana przez te kraje (tzw. umowa resortowa), natomiast w obrocie z krajami kapitalistycznymi obowiązuje konwencja berneńska. Różnice między obu systemami występują między innymi w zakresie granic odpowiedzialności cywilnej przewoźnika. Inaczej uregulowana jest także sprawa dysponowania przesyłką przez odbiorcę oraz kwestia zaliczek i przesyłania towarów za tzw. zaliczeniem.

W odpowiedzi na kolejne pytanie prof, dra J. Górskiego kandydat omówił zasady odpowiedzialności cywilnej kolei za szkody powstałe w następstwie niedotrzymania terminu dostarczenia przesyłki. Porównując te zasady z regułami zawartymi w konwencji berneńskiej dr Z. Mika stwierdził, iż w naszych warunkach przewoźnik odpowiada nie tylko z tytułu własnej winy. Odpowiada nieraz także za przypadek, a więc na zasadzie ryzyka. Kandydat omówił następnie zasady wyłączenia odpowiedzialności cywilnej przewoźnika, obowiązujące w obrocie wewnętrznym między krajami socjalistycznymi.

Prof. dr J. Górski zapytał dra Z. Mikę, czy prawo przewozowe można traktować jako osobną gałąź prawa. Kandydat stwierdził, iż okoliczność ta zależy od sposobu pojmowania prawa przewozowego. W szerokim ujęciu jest to bowiem dziedzina obejmująca przepisy regulujące zagadnienia należące do różnych dziedzin prawa. Jeśli natomiast ma się na uwadze jedynie umowy dotyczące przewozu — to jest to bez wątpienia zagadnienie należące w całości do dziedziny prawa cywilnego. W takim znaczeniu prawo przewozowe jest więc częścią prawa cywilnego.

Odpowiadając na pytanie Dziekana prof, dra Z. Radwańskiego kandydat scharakteryzował art. 384 k.c. oraz omówił charakter prawny tzw. ogólnych warunków dostaw. Dr Z. Mika podkreślił, iż warunki te są normami prawnymi. Obowiązek ich przestrzegania sprawia, iż swoboda stron zawierających umowę może ulec w ten sposób ograniczeniu. W tej sytuacji wspomniane warunki nie są umowami typowymi w rozumieniu prawa cywilnego.

W dyskusji, jaka odbyła się po przeprowadzeniu kolokwium habilitacyjnego, udział wzięli: prof, dr W. Górski, prof, dr J. Górski i prof, dr W. Ludwiczak. Na zgodny wniosek wszystkich mówców Rada Wydziału Prawa i Administracji UAM w Poznaniu postanowiła w tajnym głosowaniu przyjąć kolokwium habilitacyjne dra Z. Miki i ocenić je pozytywnie. Wniosek w sprawie nadania kandydatowi stopnia naukowego doktora habilitowanego zreferował prof, dr W. Górski, który pozytywnie ocenił dorobek naukowy kandydata. Mówca podkreślił szczególną wartość naukową rozprawy habilitacyjnej dra Z. Miki. W rezultacie tajnego głosowania Rada Wydziału Prawa i Administracji UAM w Poznaniu postanowiła nadać doktorowi Z. Mice stopień naukowy doktora habilitowanego z zakresu prawa cywilnego.

Andrzej J. Szwarc

KONFERENCJE NAUK POLITYCZNYCH W POZNANIU (2 II, 2 III i 20 IV 1970 r.)

W roku akademickim 1969/70 odbyły się na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu trzy konferencje nauk politycznych. Uczestniczyli w nich pracownicy Instytutu Nauk Politycznych UAM i Studiów Nauk Politycznych z uczelni poznańskich, zielonogórskich, szczecińskich i koszalińskich. Celem konferencji, które

będą w przyszłości kontynuowane, było przedyskutowanie węzłowych problemów nauki o polityce oraz zaznajomienie uczestników z najnowszymi wynikami badań. Dotychczasowe konferencje poświęcone były współczesnym problemom państwa socjalistycznego i kapitalistycznego, roli partii i systemów partyjnych w państwach socjalistycznych oraz przemianom w strukturze społecznej w państwach socjalistycznych i kapitalistycznych.

Konferencji w dniu 2 II 1970 r. przewodniczył dr hab. L. Trzeciakowski, docent UAM. Obrady otworzył referat dyrektora INP UAM prof. dra Adama Łopatki pt. „Rola państwa w społeczeństwie socjalistycznym”. Referat wskazał m. in. na coraz większe znaczenie państwa w życiu współczesnego społeczeństwa, zwłaszcza społeczeństwa socjalistycznego. Stwierdził, że znacznym zmianom uległy obecnie zadania, które stawia się przed organizacją państwową. Współczesne państwo socjalistyczne nie jest jedynie przysłowiowym „policjantem” czy „stróżem nocnym”. Stoją przed nim liczne inne, skomplikowane zadania w zakresie organizowania gospodarki, świadczeń socjalnych czy szerokiej współpracy międzynarodowej, dlatego też zmiana musi ulec pogląd na temat obumierania państwa. Jest on bowiem trafny tylko perspektywicznie i w odniesieniu do państwa jako aparatu ucisku, natomiast sfera działalności organizatorsko-gospodarczej i kulturalno-wychowawczej państwa będzie się coraz bardziej rozszerzać.

W dyskusji zwrócono uwagę na trudności, które napotyka państwo socjalistyczne w swojej działalności zmierzającej do zbudowania społeczeństwa socjalistycznego i komunistycznego (doc. dr H. Szczegóła). Szczególnie dotyczy do procesów zachodzących w świadomości społecznej (doc. dr K. Jędrzejczak), Znaczną pomocą powinny w tej dziedzinie służyć organizacje społeczne (dr A. Głowacki).

Referat na temat „Burżuazyjne systemy państwowe i ich uzasadnienie w doktrynach politycznych” wygłosił dr hab. Henryk Olszewski, docent UAM. Współautorem referatu był dr Krzysztof Dembski, adiunkt UAM. Referat dokonał m. in. analizy funkcjonowania systemu parlamentarno-gabinetowego i prezydeckiego. Omówił też doktrynę neofaszyzmu, neoliberalizmu i „państwa dobrobytu”. Przedstawił dużą rolę, jaką w USA odgrywają „grupy nacisku” w procesie podejmowania decyzji państwowych. Referat zwrócił uwagę na rosnące znaczenie organów rządowych, a spadek rangi parlamentów i innych ciał przedstawicielskich.

W dyskusji wskazano na konieczność pogłębionego zajmowania się problemami współczesnych państw kapitalistycznych (mgr T. Wenta), zwrócono także uwagę na specyficzne cechy ustrojowe niektórych państw kapitalistycznych, np. na dużą rolę polityczną Sądu Najwyższego w ustroju Stanów Zjednoczonych (dr T. Langer).

Przewodniczącym konferencji w dniu 2 III 1970 r. był doc. dr hab. S. Wykrętowicz, zastępca dyrektora INP UAM. Referat na temat „Systemy partyjne w krajach socjalistycznych a kierownicza rola partii komunistycznych i robotniczych” wygłosił dr Michał Sadowski, zastępca dyrektora Agencji Interpress. Mówił m. in. o konieczności rozróżnienia „grup nacisku” i partii politycznych, jak również o różnicach, jakie występują między „grupami nacisku” a organizacjami społecznymi występującymi w państwie socjalistycznym. Przechodząc do omówienia cech charakterystycznych systemów partyjnych państw socjalistycznych, za najważniejszą z tych cech uznał sojuszniczy charakter partii tworzących ten system. Referent dość szczegółowo omówił zagadnienia związane z klasyfikacją systemów partyjnych, zaliczając system istniejący aktualnie w Polsce do systemu partii hegemonicznej.

Dyskusja skoncentrowała się głównie na problemie klasyfikacji systemów partyjnych. Zwrócono uwagę na konieczność rozróżnienia systemów partyjnych państw socjalistycznych i kapitalistycznych. Zdaniem dyskutantów osobno należałoby również sklasyfikować systemy partyjne w państwach tzw. „trzeciego świata” (dr A. Gło-

wacki, dr C. Mojsiewicz). Wiele uwagi poświęcono także zakresowi pojęcia „system partyjny” (doc. dr H. Szczegóło).

Drugim referentem był dr Janusz Romul, adiunkt UAM, który wygłosił referat pt.: „Kierownicza rola PZPR a problemy demokracji socjalistycznej”. Referent przeprowadził krytykę burżuazyjnych koncepcji demokracji, wskazując jednocześnie na klasowy i historyczny charakter demokracji. W tym kontekście przedstawił znaczenie kierowniczej roli partii komunistycznej dla rozwoju demokratyzacji życia społecznego w państwach socjalistycznych.

W dyskusji omówiono przede wszystkim formy, które powinny służyć umocnieniu kierowniczej roli partii i jednocześnie rozwojowi demokracji (dr A. Głowacki).

Ostatnia konferencja w roku akademickim 1969/70 która odbyła się w dniu 20 IV 1970 r. poświęcona była przemianom w strukturze społeczeństwa socjalistycznego i kapitalistycznego. W konferencji tej wzięli udział także prof. dr Z. Salwa, przedstawiciel KC PZPR oraz dr A. Bodnar, zastępca dyrektora Centralnego Ośrodka Metodycznego Studiów Nauk Politycznych, działającego przy Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

Referaty wygłosili: dr Andrzej Głowacki, adiunkt WSR w Szczecinie, pt. „Przemiany strukturalne współczesnego społeczeństwa kapitalistycznego” oraz profesor CSP przy KC PZPR w Warszawie, dr hab. Stanisław Widerszpil, pt.: „Struktura społeczeństwa socjalistycznego i jego dynamika rozwojowa w warunkach rewolucji naukowo-technicznej”.

Oba referaty podkreślały znaczne przemiany jakim podlegają współczesne społeczeństwa, zarówno socjalistyczne jak i kapitalistyczne. Prowadzi to do konieczności rewidowania przestarzałych nieraz twierdzeń dotyczących struktury obu tych społeczeństw. Wskazywano na główną przyczynę tych zmian, którą stanowi trwająca aktualnie rewolucja naukowo-techniczna, powodująca występowanie pewnych paraleli między społeczeństwami w państwach kapitalistycznych i socjalistycznych. Do takich wspólnych cech należy np. ciągły wzrost odsetka pracowników umysłowych w stosunku do pracowników fizycznych. Podobieństwa te nie powodują jednak bynajmniej zaniku różnic między społeczeństwami socjalistycznymi i kapitalistycznymi. Zasadnicze bowiem różnice, konstytutywne dla danego ustroju, nie tylko że nie zacierają się, ale w dalszym ciągu pogłębiają.

W dyskusji wskazywano na konieczność wypracowania przez naukę terminologii adekwatnej do rzeczywistości społecznej (dr T. Langer). Postulowano również ostrożność w wyciąganiu wniosków z danych statystycznych (mgr T. Magacz), pochopte bowiem konkluzje mogą znacznie zaciemniać rzeczywisty przebieg danego procesu.

Na zakończenie obrad głos zabrał dyrektor Instytutu Nauk Politycznych UAM prof. dr A. Łopatka, który podkreślił olbrzymie znaczenie jakie dla kształtowania się w PRL nauki o polityce i dla doskonalenia zajęć z podstaw nauk politycznych mają omawiane konferencje.

Organizatorem konferencji, na zlecenie Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, był Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza.

Jan Wawrzyniak

OGÓLNOPOLSKIE SEMINARIUM KÓŁ NAUKOWYCH

Z okazji 50-lecia UAM oraz 25-lecia PRL, Koło Naukowe Prawników przy Wydziale Prawa UAM zorganizowało w dniach 21 i 22 listopada 1969 r. w Poznaniu ogólnopolskie seminarium kół naukowych poświęcone zagadnieniu ochrony własności społecznej w prawie polskim.

Uroczystego otwarcia seminarium, po występie Chóru Akademickiego, dokonał

Kurator Koła Naukowego Prawników przy Wydziale Prawa UAM prof. dr Edmund Wengerek, który w swym wstępnym przemówieniu wspominał o tradycjach Koła Naukowego Prawników na terenie UAM. Koło to w okresie międzywojennym organizowało seminaria i wykłady oraz prowadziło ożywioną działalność wydawniczą wydając własnym nakładem skrypty. Koło prowadziło również działalność kulturalno-rozrywkową. Prof. dr E. Wengerek wspominał następnie o założycielach Wydziału Prawa UAM, podkreślając ich zasługi dla rozwoju polskiej myśli prawniczej oraz oddał hołd pamięci profesorom współtwórcom Wydziału Prawa UAM i tym byłym studentom, którzy w czasie okupacji za ojczyznę oddali swe życie. Nawiązując do tematu seminarium mówca zwrócił uwagę na znaczenie ochrony własności społecznej w prawie polskim oraz na tradycje Wydziału Prawa UAM w tym zakresie, który przez długie lata był wydziałem prawno-ekonomicznym a w którego profilu zawsze naczelne miejsce zajmowało zagadnienie ochrony majątku publicznego.

W pierwszej części seminarium studenci, członkowie Sekcji Historycznej Koła Naukowego Prawników UAM, działającej pod opieką doc. dra W. Maisla wygłosili referaty przedstawiające twórczość naukową i działalność wybitnych profesorów Wydziału Prawno-Ekonomicznego UAM związanych z pierwszymi latami Wydziału, mianowicie profesorów: A. Peretiatkowicza, Z. Wojciechowskiego, E. Taylora, W. Rutkowskiego, Cz. Znamierowskiego, B. Stelmachowskiego i innych.

W drugiej części poświęconej wyłącznie tematyce ochrony własności społecznej wygłoszono 20 referatów. Obrady seminarium toczyły się w dwóch sekcjach: sekcji cywilno-administracyjnej i sekcji karnej. Najlepsze referaty i wystąpienia w dyskusji były oceniane i nagradzane przez sąd konkursowy, w skład którego wchodził profesorowie, docenci, przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości i advokatury, Zrzeszenia Prawników Polskich i Zrzeszenia Studentów Polskich.

W sekcji cywilno-administracyjnej, jury pod przewodnictwem Prof. dra E. Wengerka przyznało I nagrodę ufundowaną przez Prezesa Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu, studentce IV r. Wydziału Prawa Uniwersytetu Śląskiego Małgorzacie Szcerbirskiej za referat pt. „Rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych a zasada ochrony mienia społecznego”. II nagrodę ufundowaną przez Radę Adwokacką w Poznaniu otrzymał mgr Jan Piszczek stażysta z UMK za referat pt. „Obowiązek ochrony własności społecznej w świetle art. 127 k.c.”. III nagrodę ufundowaną przez Zrzeszenie Studentów Polskich przyznano studentce IV r. Wydziału Prawa UAM Emilii Nowaczyk za referat pt. „Zasada ochrony mienia społecznego w postępowaniu cywilnym rozpoznawczym”.

Natomiast w sekcji karnej jury pod przewodnictwem Doc. dr Krystyny Daszkiewicz przyznało I nagrodę ufundowaną przez Prokuratora Generalnego PRL studentowi IV r. Wydziału Prawa UAM Bolesławowi Cabańskiemu za referat pt. „Przestępstwo zagarnięcia mienia społecznego w porozumieniu według k.k. z 1969 r.”. II nagrodę ufundowaną przez Zrzeszenie Prawników Polskich otrzymała studentka III r. Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego Leokadia Sacha za referat pt. „Ryzyko gospodarcze — art. 217 § 3 k.k.”. III nagrodę ufundowaną przez Zrzeszenie Studentów Polskich przyznano studentce IV r. Wydziału Prawa UJ Marii Pachurskiej za referat pt. „Tymczasowe zajęcie celem zabezpieczenia roszczeń odszkodowawczych”.

Ponadto przyznano dwie dalsze nagrody. Studentka III r. Wydziału Prawa UMCS Joanna Kasiorkiewicz otrzymała nagrodę ufundowaną przez Redakcję „Prawa i Życia” za referat pt. „Ochrona własności społecznej za pomocą skargi negatoryjnej”. Nagrodę ufundowaną przez Redakcję „Państwa i Prawa” otrzymała studentka III r. Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego za głos w dyskusji. Ponadto wyróżniono następujące osoby: Jerzego Walkowiaka za umiejętne zastosowanie metody socjologicznej w pracy pt. „Stosunek ludności wiejskiej do własności społecznej”;

Krystynę Dobrowolską za duży wkład pracy w przygotowaniu referatu pt. „Ochrona własności społecznej w prawie karnym”; Renatę Grylaszewską za aktywność w dyskusji i Bożenę Lindecką za przygotowanie i przedstawienie sylwetki prof. Znamierowskiego.

W czasie seminarium zorganizowana została również wystawa dorobku naukowego Wydziału Prawa UAM w okresie 50 lat. Otwarcia wystawy dokonał Dziekan Wydziału Prawa UAM Prof. dr Zbigniew Radwański. Na szczególną uwagę zasługiwały gablotki z pamiątkami oraz dzieła naukowe profesorów: A. Peretiatkowicza, A. Ohanowicza, E. Taylora, C. Znamierowskiego, Z. Wojciechowskiego oraz wielu innych.

Feliks Zedier

FRANCISZEK LONGCHAMPS
1912 - 1969

W dniu 19 V 1969 r. zmarł we Wrocławiu Franciszek Longchamps de Berier, profesor zwyczajny prawa administracyjnego, współorganizator i (od 1964) kierownik Katedry Prawa Administracyjnego na tamtejszym uniwersytecie.

Urodzony dnia 29 IX 1912 r. we Lwowie, pochodził z rodziny wybitnych prawników (ojciec — Bogusław, znany adwokat lwowski, w latach bezpośrednio powojennych sekretarz Uniwersytetu Poznańskiego; stryj — Roman, jeden z najznakomitszych cywilistów polskich)¹, kontynuował też te piękne tradycje zawodowe i naukowe, kończąc studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza (magisterium — 1935), następnie podejmując pracę na tymże wydziale, początkowo jako asystent-wolontariusz (1936 - 39), a po doktoracie (1938) jako st. asystent etatowy (od 1 IV 1939 r.). W roku akademickim 1938/39 odbył studia uzupełniające w Institut de Droit Compare w Lyonie (u prof. Lambert) i w Instituto de Diritto Aeronautico w Rzymie (u prof. Ambrosini).

Znamienna dla wielu ludzi tego pokolenia była dalsza droga życiowa młodego uczonego. Jako oficer rezerwy 9 Pułku Ułanów wziął chwalebny udział w kampanii wrześniowej (odznaczony srebrnym krzyżem *Virtuti Militari* i Krzyżem *Walecznych*). Ranny dostał się do niewoli niemieckiej i przebywał w niej do końca wojny prowadząc w Oflagu w Murnau w latach 1942 - 45 kursy dla prawników.

W grudniu 1945 r. powrócił do kraju. Od 1 I 1946 r. objął adiunkturę przy Katedrze Prawa Administracyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego, po czym kolejno był zastępcą profesora (1947), profesorem nadzwyczajnym (1955) i zwyczajnym (1963).

Trudno w niewielu słowach zamknąć charakterystykę bogatego, a tak nagle przerwane twórczego życia profesora Franciszka Longchamps. W czasie trzydziestoletniej wielostronnej pracy naukowej wyszło spod jego pióra kilkadziesiąt większych studiów, w tym wiele monografii; pierwsza praca pochodzi jeszcze z okresu

¹ Zamordowany wraz z synami przez Niemców we Lwowie w czasie masakry profesorów UJK (1941).

akademickiego², ostatnie, napisane w czasie śmiertelnej choroby czekają na wydanie. W twórczości tej można wyróżnić kilka podstawowych nurtów. Są to, zwłaszcza w okresie wcześniejszym, prace z zakresu prawa pozytywnego; należy do nich rozprawa doktorska „Ograniczenie własności nieruchomości w polskim prawie administracyjnym” („Przegląd Prawa i Administracji” 1939; dokończenie druku przerwała wojna), szereg prac stanowiących fragmenty podręczników zbiorowych, jak np. *Prawo agrarne* (w podręczniku *Nauka Administracji i Prawa Administracyjnego* pod red. T. Bigo, Warszawa 1949), *Administracja rolnictwa, leśnictwa i działów pokrewnych* (w podręczniku pod red. M. Jaroszyńskiego, Warszawa 1958), monografia *Zagadnienia prawne rybactwa śródlądowego* (Wrocław 1957), *Kontrola administracji*³ (Warszawa 1965), *Problem trwałości decyzji administracyjnej* (PiP 1961) i in. Odrębne miejsce w tej grupie zajmują pionierskie prace, poświęcone tak drogiej Autorowi sprawie scalenia Ziemi Odzyskanych z Macierzą, zwłaszcza *Ustrój rolny Ziemi Odzyskanych*. Przepisy prawne — krytyczny zbiór tekstów (*Administracja i Samorząd na Ziemiach Odzyskanych*, Seria B, Poznań 1948) i *Scalenie Ziemi Zachodnich. Prawo o ustroju administracyjnym polskiej ludności miejscowej i osadnictwie nierolniczym* (w cyt. już podręczniku pod red. T. Bigo, Warszawa 1950).

Znaczną większość swej twórczości poświęcił F. Longchamps studiom teoretycznym. Są wśród nich dzieła poświęcone nie tylko teorii prawa administracyjnego, lecz także i ogólnej teorii prawa oraz nauce administracji. Chronologicznie otwiera je znakomita rozprawa habilitacyjna *Założenia nauki administracji* (Wrocław 1948), która zapewniła Autorowi czołową pozycję w tej, odradzającej się po dłuższej przerwie, dziedzinie⁴. Szereg prac zajmuje się badaniem podstawowych instytucji i pojęć prawa administracyjnego, np. *Note sur la notion d'administration publique et sur celle de droit administratif* („Revue administrative” 1957), *W sprawie pojęcia administracji państwowej i pojęcia prawa administracyjnego* (ZN Uniw. Wrocławskiego 1958), *O pojęciu stosunku administracyjno-prawnego w gospodarce państwowej* (PiP 1958), *O pojęciu stosunku prawnego w prawie administracyjnym* (Wrocław 1964, Acta Univ. Wratislaviensis), *O pojęciu stosunku procesowego między organem państwa a jednostką* (Kraków 1964, Księga Pamiątkowa dla prof. Przybyłowskiego) — *Remarques sur l'emploi des notions dans les sciences juridiques* („Revue de Synthèse”, Paris 1959), *Uwagi o używaniu pojęć w naukach prawnych* (ZN Uniw. Wrocławskiego 1960), *Współczesne problemy podstawowych pojęć prawa administracyjnego* (PiP 1966). Kilka studiów i monografii poświęcił Autor zagadnieniom publicznych praw podmiotowych, a zwłaszcza: *Poglądy nauki niemieckiej i austriackiej na publiczne prawa podmiotowe* (ZN Uniw. Wrocławskiego 1960) oraz kontynuujące tę pracę *Poglądy nauki francuskiej i belgijskiej na prawa jednostki wobec władzy* (Wrocław 1962), *Sur le problème du droit subjectif dans les rapports entre l'individu et le pouvoir* („Melanges Roubier” 1962) i *Quelques observations sur la notion du droit subjectif dans la doctrine* („Archives de philosophie du droit” 1964).

Ukoronowaniem prac porównawczych jest fundamentalna monografia *Współczesne kierunki w nauce prawa administracyjnego na zachodzie Europy* (Wrocław 1968), głębokie studium systemów prawnych siedmiu państw; pracą tego rodzaju i na taką skalę nie może się poszczycić dotąd nauka europejska.

I wreszcie piękne refleksje na temat prawa, które dojrzały przez wiele lat do syntezy: *Z problemów poznania prawa* (Wrocław 1968), praca, zawierająca prze-

² *Nadzór państwowy i środki prawne według ustawy o ubezpieczeniu społecznym*, *Przegląd Prawa i Administracji*, 1934.

³ Współautor — T. Bigo.

⁴ Do problematyki nauki administracji powrócił autor jeszcze później, publikując *La scienza dell'amministrazione pubblica in Polonia (La Scienza e la Tecnica della organizzazione, 1960)*.

dziwne bogactwo głębokich, a tak prosto i jasno wyłożonych myśli. Oto niektóre: „Nauka prawa w dużej części tworzy swój przedmiot. Myśl wyrażona w książkach i w wykładach po dziesiątkach lat staje się prawem w kodeksie, a zdania kodeksu na dziesiątki lat wyznaczają zainteresowania dla nowej refleksji. Krążenie odbywa się wciąż między prawem obowiązującym w społeczeństwie a myślą o prawie; tak jest już od juryskonsultantów rzymskich” („obieg w krążeniu między doświadczeniem a refleksją” — to jak gdyby transpozycja prawa krążenia materii!). „Jest pewna sprawa, która prawników trapi: brak kontaktu nauki prawa ze społeczeństwem i, rzecz paradoksalna, brak zainteresowania społeczeństwa samym prawem [...] Z pewnością wiele winy leży w tym, co się dziś nazywa »profesjonalizmem« nauki prawa, w ograniczeniu się do poradnictwa dla zawodów prawniczych, w pewnym wąsko rozumianym praktycyzmie, który i prawo i informowanie o nim ogranicza do kręgów fachowych, a z nauki prawa robi tylko wiedzę zawodową. Poznawać wszechstronnie jakąś dziedzinę życia lub otaczającego świata i rzetelnie o niej informować — to proste, pierwsze zadanie nauki wobec społeczeństwa, a zarazem podstawa dla dalszych, bardziej »usługowych« i praktycznych jej zadań”.

Ostatnie zdanie — to jak gdyby credo życiowe profesora Longchamps. Był uczonym, który daleko wnikał „w głąb” i „wszerz”. Znakomity teoretyk, był dobitnym przykładem tezy, że teoria powinna służyć i z reguły służy życiu. Jego subtelne analizy pojęć, badania metodologiczne⁵ wytyczały przecież prostą drogę do rzetelnego poznania mechanizmu życia prawnego. A jak znał to życie i jak potrafił wnikać w potrzeby tzw. prostego człowieka stojącego wobec prawa — świadczą m. in. jego świetne prace popularyzacyjne⁶.

Sam bardzo bezpośredni, skromny, uroczy człowiek. Pogodny i zawsze młodzięcy — rozsiewał też w okół siebie taką atmosferę. Otaczało Go zawsze liczne grono młodych, ciekawych wiedzy. Umiał być dla nich życzliwym, subtelnym przewodnikiem; często nawet w swobodnej towarzyskiej rozmowie rzucał nader interesujące wypowiedzi i precyzyjne sformułowania. Jego referaty i głosy w dyskusji na 2:jazdach katedr i różnych spotkaniach naukowych były zawsze, nie tylko dla młodych, wydarzeniem.

Po śmierci profesora Longchamps powiedział ktoś trafnie: „umarł poeta w nauce prawa administracyjnego”. Twórczość tego wykwiutnego humanisty tak bardzo daleka od jakiegokolwiek schematu czy suchości przepojona jest nie tylko renesansową iście wiedzą z dziedziny literatury, muzyki, sztuki oraz nauk ścisłych⁷. Promieniuje z niej kult dla wartości i piękna słowa⁸. Był też słowa polskiego subtelnym badaczem i prawdziwym mistrzem⁹; znana była również jego piękna francuszczyzna¹⁰.

Uczony wielkiej miary należy niewątpliwie do najwybitniejszych twórców polskiej nauki prawa administracyjnego. Jego odejście w pełni sił twórczych stanowi dla naszej nauki niepowetowaną stratę.

Zbigniew Janowicz

⁵ Jak np. wspomniane już *Współczesne problemy podstawowych pojęć prawa administracyjnego* oraz *O drogach badania struktury i działalności organów państwowych* (Problemy Rad Narodowych, 1966).

⁶ *Litera prawa* (1948), *Co każdy obywatel powinien wiedzieć o administracji państwowej* (1948), *Obywatel w urzędzie* (1949) — wszystkie ukazały się w Bibliotece Popularyzacji Prawa, wyd. przez Min. Sprawiedliwości. Miarą poczytności były kilkakrotne wydania dwóch pierwszych publikacji.

⁷ Klasycznym przykładem są wspomniane refleksje *Z problemów poznania prawa*.

⁸ Są przecież i pewne poetyckie koneksje rodzinne — F. Longchamps był krewnym Mieczysława Romanowskiego.

⁹ Piszą o tym m. in. dwaj przyjaciele F. Longchamps — profesorowie S. Hubert i E. Marczewski, *Odra* 1969 nr 12.

¹⁰ E. Marczewski wspomina także o tłumaczeniach na język francuski tekstów poetyckich (np. wiersza Norwida *Plato i Archita*),

JERZY FABIAN
1925 - 1970

Kolejną bolesną stratę poniósł Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Po długotrwałej, nieuleczalnej chorobie, dnia 25 I 1970 r. zmarł doc. dr Jerzy Fabian, pracownik naukowy Zakładu Prawa Międzynarodowego Prywatnego i Cywilnego Porównawczego w Instytucie Prawa Cywilnego UAM., członek Wydziału Historii i Nauk Społecznych PTPN oraz polskiego Stowarzyszenia Prawa Morskiego.

Urodzony 27 VIII 1925 r. w Poznaniu, do końca życia pozostał związany z tym miastem. Jedyne okres okupacji spędził w Warszawie, gdzie uczęszczając na tajne komplety, zdobył świadectwo dojrzałości. Tuż po wyzwoleniu podjął studia na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. Dyplom magisterski uzyskał w 1948 r. W tym samym roku podjął pracę jako asystent-wolontariusz w Katedrze Prawa Cywilnego, kierowanej

podówczas przez prof. dra A. Ohanowicza. Kolejno — aż do stopnia docenta — przechodził wszystkie szczeble niełatwej kariery uniwersyteckiej. Doktorem praw został w 1951 r. po obronie pracy *Obywatelstwo w prawie międzynarodowym prywatnym. (Lex Patriae)*, napisanej pod kierunkiem prof. dra L. Babińskiego. Już ta młodzieńcza próba ujawniła niepośledni talent naukowy. W maju 1958 r. osiągnął stopień kandydata nauk. Uznana za poważne osiągnięcie rozprawa kandydacka *Normy kolizyjne w prawie cywilnym morskim*, stała się podstawą nominacji na docenta (od 1 IV 1959 r.). W 1958 r. przeszedł do utworzonego — w ramach Zespołu Katedr Prawa Cywilnego — Zakładu Prawa Międzynarodowego Prywatnego Porównawczego, który w listopadzie 1961 r. uzyskał status samodzielnej katedry. Rozległą wiedzę fachową pogłębiał również w czasie badań prowadzonych poza granicami kraju (Paryż, Haga).

Ponad 30 opublikowanych prac — w tym 6 monografii — składa się na jego naukową spuściznę. Wiele spośród nich to pozycje cenne, trwale wzbogacające polską naukę prawa. Obrazują one wielką wszechstronność zainteresowań badawczych. Odnajdziemy wśród nich opracowania z kilku dziedzin szeroko pojmowanej cywilistyki, choć osobiste zainteresowania Autora wybiegały znacznie dalej. Był bowiem erudytą także w innych gałęziach wiedzy, jak prawo międzynarodowe publiczne, konsularne, państwowe i historia, w której był prawdziwie rozkochany.

W dziedzinie merytorycznego prawa cywilnego szczególnie wartościowym osiągnięciem jest monografia poświęcona pełnomocnictwu (*Pełnomocnictwo*, Warszawa 1963), stanowiąca w literaturze powojennej jedyne wyczerpujące opracowanie problemu. Zagadnieniem tym zajął się Autor jeszcze w kilku innych pracach. Jego zainteresowania prawem cywilnym znalazły wyraz także w mniejszych rozprawach dotyczących m. in. jurydycznej istoty przekazu pocztowego oraz niektórych szczególnych problemów obrotu uspołecznionego.

Zasadniczym jednak terenem działalności naukowej doc. dra J. Fabiana było prawo prywatne międzynarodowe. Doktorat i rozprawa kandydacka dotyczyły tej właśnie dyscypliny, tutaj też pozostawił swe najcenniejsze osiągnięcia. Podejmował różnorodne problemy, tworząc rozprawy mniejsze i większe, niezmiennie charakteryzujące się oryginalnością proponowanych rozwiązań. Wymieńmy dla przykładu artykuły o autonomii woli stron, kwalifikacji pojęć prawnych (współautorstwo z W.

Ludwiczakiem) i o odesłaniu. Odważnie podejmował tematy trudne, nierzadka unikalne, mało albo wcale nie opracowane. Zasługującym na szczególną uwagę osiągnięciem w tej dziedzinie, jest rozprawa o kolizyjnych zagadnieniach pełnomocnictwa. Praca ta uzupełnia niejako kompleksowe badania Autora poświęcone tej instytucji. Zaprezentowana koncepcja ma walor tym większy, że dotyczy zagadnienia ustawowo nie uregulowanego a przedstawiającego niemalą doniosłość praktyczną. Rzadko spotykanych w literaturze polskiej kwestii prawa międzynarodowego prywatnego dotyczą artykuły o miejscu położenia ruchomości i o statucie spadkowym. Nie stronił też Autor od zagadnień jurysdykcji i międzynarodowego procesu cywilnego.

W różnorodnej twórczości naukowej doc. dra J. Fabiana wyróżnia się jeszcze jeden kierunek badawczy — morskie prawo cywilne. Zainteresowania tą dziedziną znalazły wyraz w licznych opracowaniach, wśród których cenne są zwłaszcza badania nad stosowalnością łącznika bandery. Osiągnięcie podstawowe stanowi teza, uzasadniająca stosowalność *legis banderae* do stosunków prawnych statku na pełnym morzu, w oparciu o koncepcję zwierzchnictwa okrętowego płynącego z suwerenności. Prace w tej dziedzinie ugruntowały Jego pozycję najwybitniejszego polskiego kolizjonisty morskiego.

W latach ostatnich zajął się kompleksowymi opracowaniami różnych dziedzin prawa komunikacyjnego. Owocem badań prowadzonych na tym polu, są Jego prace o transporcie lotniczym oraz ukończony już rękopis monografii o przewozie śródlądowym. W opracowaniach tych prezentował Autor zarówno cywilistyczną analizę problemów, jak też ich aspekty kolizyjne. Nietrudno zauważyć, jak bardzo — w dobie dynamicznego rozwoju współczesnych środków transportu i intensywnej wymiany międzynarodowej — badania tego typu czynią zadość zapotrzebowaniu społecznemu. Z żalem stwierdzamy, że praca jaką podjął w tym zakresie, nie została zakończona. Dotychczasowe osiągnięcia pozwalały bowiem oczekiwać dalszych opracowań, dotyczących nie tylko poszczególnych gałęzi transportu, lecz także całości cywilistycznej problematyki prawa komunikacyjnego.

Praca naukowa stanowiła główną treść i pasję życia doc. dra J. Fabiana. Znalazło to wyraz nie tylko na stronicach Jego książek, artykułów, recenzji. Żarliwe umiłowanie nauki okazywał również w czasie swych codziennych zajęć uniwersyteckich — na wykładach, seminariach a także w toku dyskusji naukowych, w których był partnerem nieocenionym. Ogromną troskliwością otaczał swych magistrantów, dzięki czemu prace ich reprezentowały z reguły wysoki poziom. Jak najlepsze perspektywy rysowały się przed Jego doktorantami — niestety i to ledwie zaczęte dzieło zostało przerwane.

Z wielkim żalem żegnamy utalentowanego, dojrzałego badacza i rozmiłowanego w prawoznawstwie erudyte. Pozostaną wśród nas Jego prace oraz pamięć o człowieku, któremu przedwczesna śmierć nie pozwoliła osiągnąć wszystkiego do czego był predestynowany.

Andrzej Koch